

ÅSBO KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Åsbo församling
Boxholms kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

ÅSBO KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Åsbo församling
Boxholms kommun
Linköpings stift
Östergötlands län*

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Åsbo kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Åsbo kyrka	5
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation mm – Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Beskrivning av enskilda kvarter	17
Kvarter A, D och E	17
Kvarter B, C, F och G	19
Kvarter H	21
Kvarter I	22
Kvarter J	24
Kvarter K	26
Kvarter L och N	28
Kvarter M och O-V	30
Källor	31
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	32
Förklaring till exempellistan	32
Utvärderingskarta	33
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

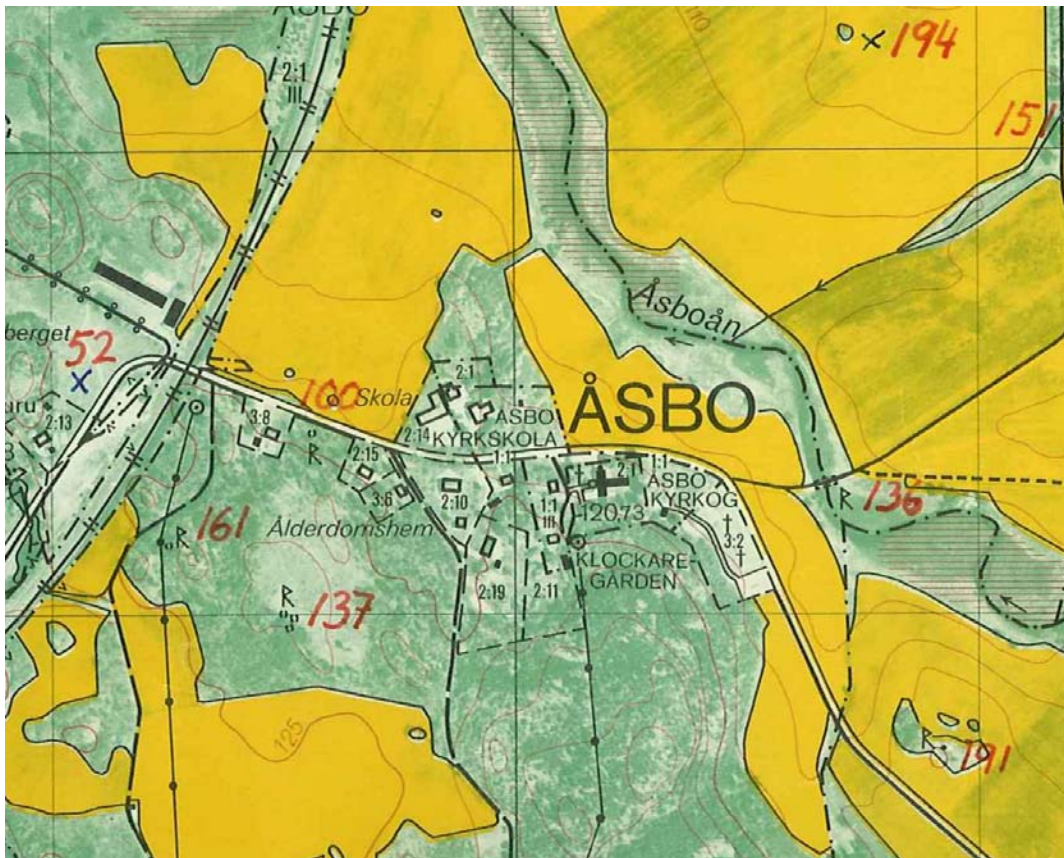
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands läns museum 2006. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utdrag ur ekonomiska kartans blad 085 11 Strålsnäs. 1983. Kyrkogårdens olika utbyggnadsetapper framgår delvis av de olika fastighetsbeteckningarna.

ÅSBO KYRKO GÅRD

Åsbo kyrka och kyrkogård ligger i Åsboåns dalgång. Något väster om kyrkan gård järnvägen och ett mindre samhälle, Strålsnäs, har vuxit fram. Kyrkogården har en långsträckt omfattning i väst/östlig riktning. Dess böjda form följer landsvägen i norr. Kyrkan ligger i stort sett mitt på den äldsta kyrkogårdsdelen med långhuset i väst/östlig riktning.

Kyrkogårdens omgivning

Kyrkan och kyrkogården ligger ca 1 mil söder om Mjölby, belägen med utsikt över Åsbodalen. Väster om kyrkogården finns en höjd där den gamla klockstapeln var placerad, och där ännu den fd klockargården ligger, en byggnad i en våning med faluröda panelklädda fasader och tegeltäckt sadeltak. Nedanför höjden ligger kyrkstallarna. När de uppfördes 1902 utgjorde de en 45 meter lång länga med 15 stallar, varav endast fyra återstår, övriga revs 1947. Åsbo skola från 1905 är belägen nordväst om kyrkan och är ännu i bruk. Det är en byggnad i 1 ½ våning med gul liggande panel och ett rött plåttäckt sadeltak. På skolområdet finns även ett falurött panelklätt gymnastikhus från 1922 samt en tvåvåningslänga från 1958. Väster om kyrkan ligger också det fd ålderdomshemmet från 1932 med gulreveterade fasader och sadeltak. Församlingshemmet är inrymt i den gamla prästgården och ligger ca 500 meter sydöst

om kyrkan. Den består av en gul panelklädd timrad parstuga i två våningar från 1780-talet och två faluröda timrade flyglar i en stor trädgård som anlades 1826.

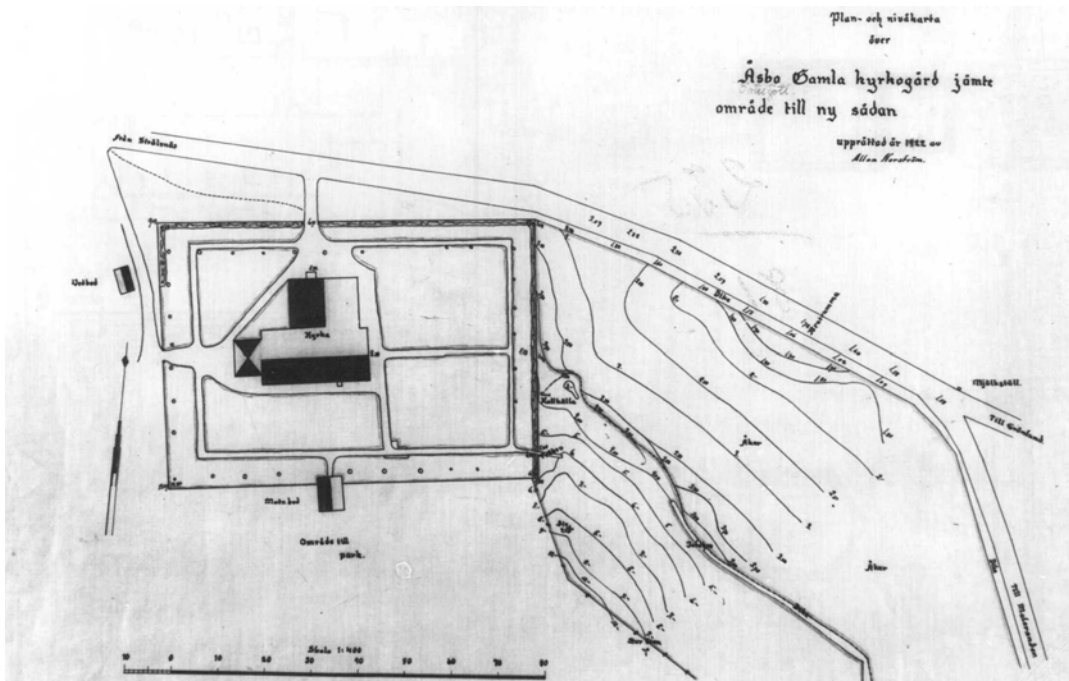
Utsnitt ur häradsekonomska kartan 1868-77, Västra Harg.

Åsbo kyrka

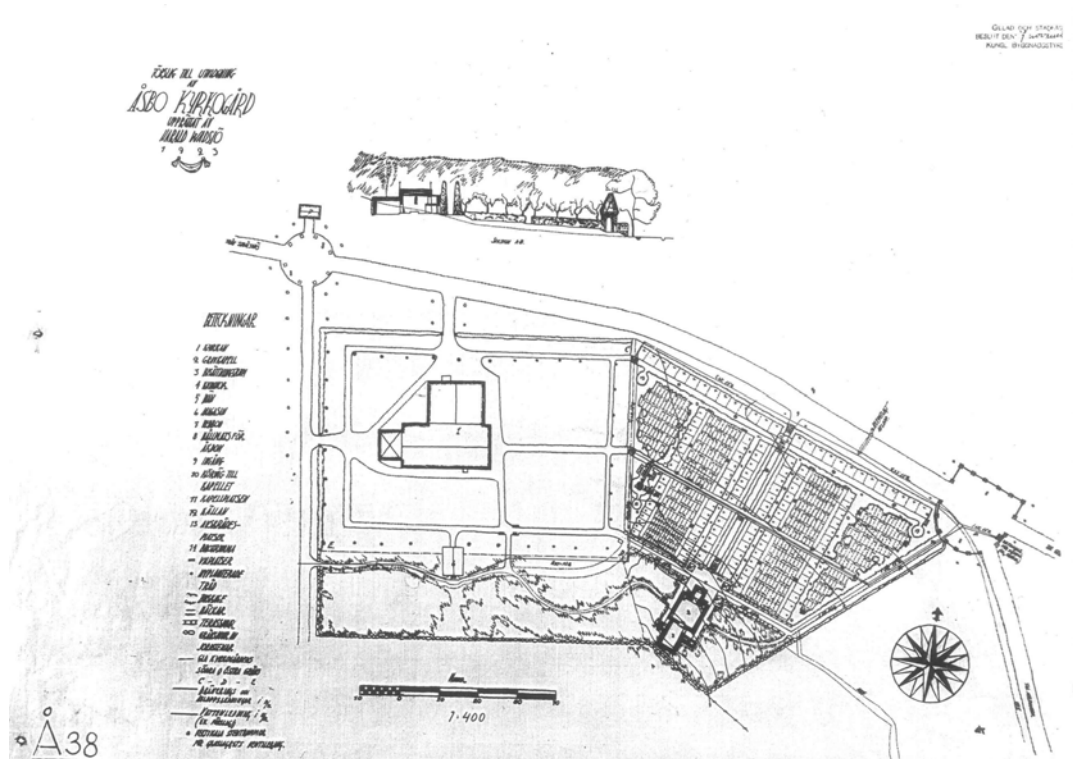
Åsbo är en medeltida socken och kyrkan tillkom under äldre medeltid, möjligen 1200-talet. Under 1400-talet utökades kyrkan med ett större, jämbrett kor, en sakristia i norr, och i kor och långhus slogs kryssvalv. En dopfunt från 1200-talet och medeltida träskulpturer har förmodligen hört till kyrkans äldsta inredning. Med ekonomiskt stöd av kyrkans patronus utfördes en omfattande ombyggnad under 1750-talet då kyrkan utökades mot norr med en stor korsarm samt sakristia, murarna höjdes, valven borttogs och ersattes av trätunnvalv. Även stora delar av inredningen tillkom vid denna tid, bl a den slutna bänkinredningen, predikstolen, läktarna, altarringen och en av altartavlorna. År 1775 försågs kyrkan med ett torn av sten i väster. Idag karaktäriseras kyrkan av de vita spritputsade fasaderna, de branta sadeltaken och den spånklädda tornhuvu.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets webbsida.

”Plan- och nivåkarta över Åsbo Gamla kyrkogård jämte område till ny sådan”,
 upprättad år 1922 av Allan Norström. Kvartersindelningen på den gamla kyrkogården
 stämmer med dagens indelning. Marken för den tilltänkta nya kyrkogården utgörs av
 åkermark. Norr om landsvägen finns en markering för ”Mjolkställ”.

”Förslag till utvidgning av Åsbo kyrkogård upprättat av Harald Wadsjö”, 1923.
 Byggnaden söder om kyrkan finns inte kvar idag. Den rubriceras på planen som
 magasin. Den nya kyrkogården föreslås få den utformning den har idag med gravkapell
 och bisättningsrum i söder.

År 1923 gjorde arkitekt Harald Wadsjö ett förslag till utvidgning av kyrkogården. Harald Wadsjö var en av sin tids stora auktoriteter på kyrkogårdar och var bl a redaktör för två böcker om gravkonst och kyrkogårdskonst. Den nya kyrkogården fick en tydlig mittaxel fram till gravkapellet. I dag är gången delvis igenlagd. I kvarteren förlades de större familjegravarna i ytterkanterna och invid muren i norr och enkelgravarna, troligen de s k linjegravarna lades i kvarterens mitt och fritt i väster och öster. I sydväst utnyttjades den befintliga kallkällan. Söder om gamla kyrkogården föreslås en naturmark som finns kvar även idag men som inte längre har den tilltänkta kopplingen till nya kyrkogården genom en gångstig. Den nya kyrkogården togs i bruk 1929. Grindarna som ledde in till kyrkogården från norr är numera borttagna.

Flygfoto från 1935. Söder om kyrkan syns trädkransen invid den yttre raden gravar samt den parkliknande yta som troligen lades ut i samband med att den nya kyrkogården anlades. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

År 1972 invigdes ytterligare en ny del av kyrkogården. 1963 hade platsen setts ut och året efter inköptes 7 308 kvm, varav hälften var skogsmark. 1968 kom ett första förslag till den nya kyrkogården och 1969 lämnades ett nytt förslag som godkändes av bl a Riksantikvarieämbetet. Förslaget var upprättat av ingenjör Erik Persson i Tranås och trädgårdsarkitekt Sven Hermelin.

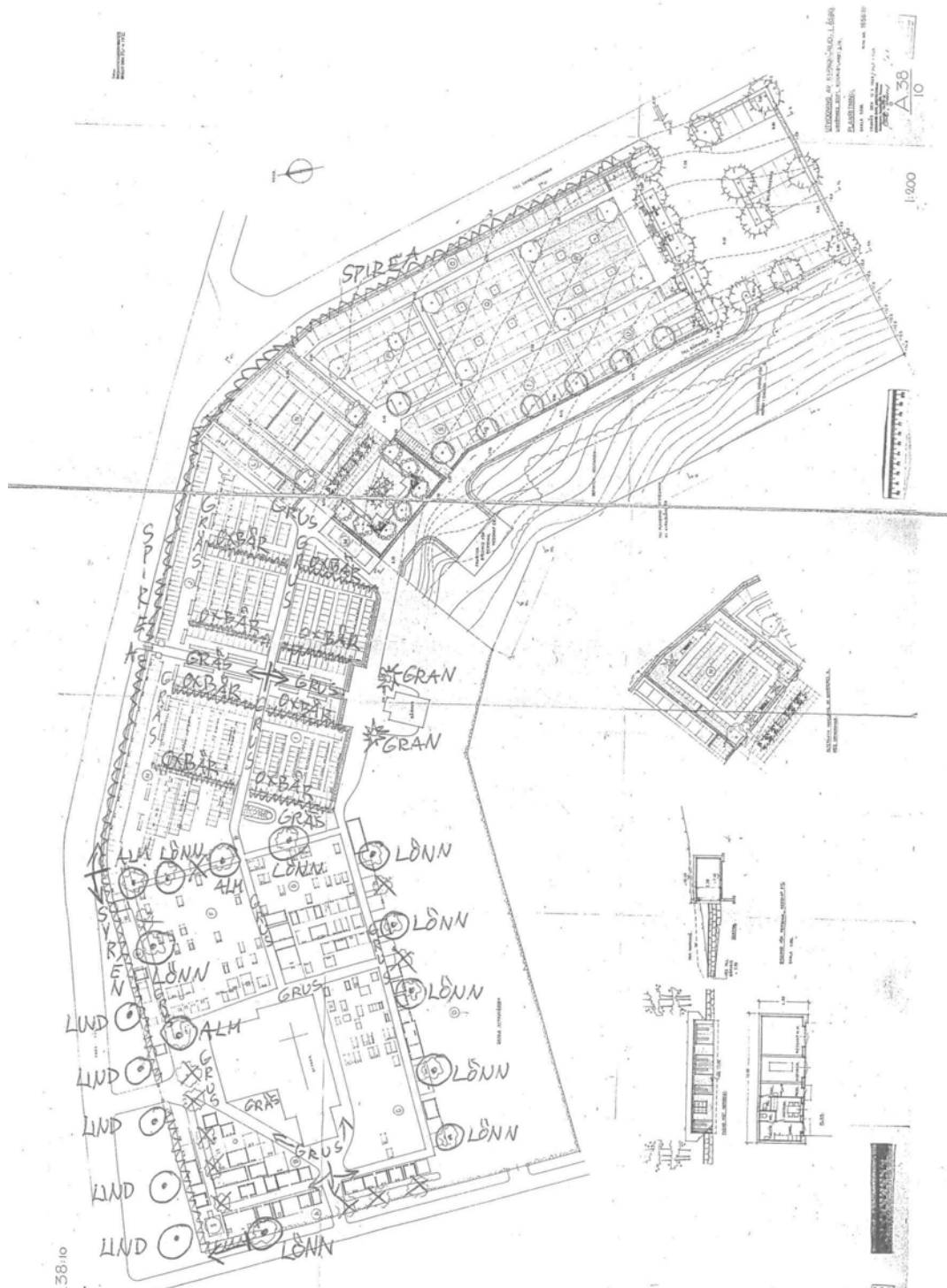
I slutet av 1980-talet lades kvarter G om.

1993 byggdes en ny redskapsbod strax väster om den äldre som revs.

Vid södra ingången till Åsbo kyrka står en enkel gravsten, rest av tacksamma sockenbor, med inskriften: "Här vilar i Heranom fordom Åsbo församlings redlige lärare kommunistern och vice pastorn Gabriel Atterbom" Gabriel Atterbom var far till skalden Per Daniel Amadeus Atterbom.

Enligt uppgift lär det ha funnits ett benhus öster om den gamla kyrkogården.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

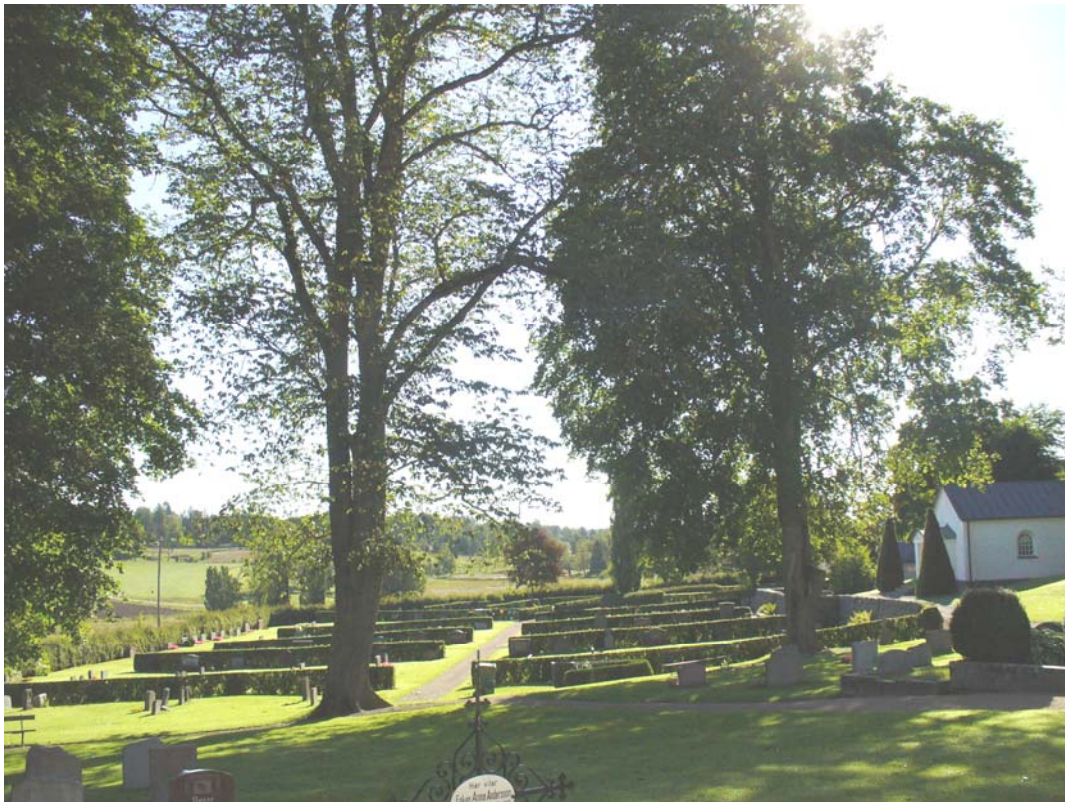
Åsbo kyrkogård är indelad i 22 kvarter, A-V. Idag upplevs kyrkogården bestå av tre delar, där kvarter A-G utgör en äldre del, kvarter H-K är delen från 1920-talet och kvarter L-V utvidgningen från 1970-talet. Den största delen av 1970-talets utvidgning består av öppen gräsyta utan gravvårdar.

Allmän karaktär

Kyrkogården består i stort sett av tre delar med varsin karaktär. Den gamla kyrkogården har en delvis ålderdomlig karaktär med ett relativt stort inslag av äldre höga gravvårdar och en del gravomgärdningar. Delar av kvarteren, framför allt öster om kyrkan, är omlagda under senare tid. Rygghäckar saknas helt på den gamla kyrkogården, som därigenom har en öppen karaktär. Den nya kyrkogården från 1920-talet har en till stora delar enhetlig utformning med en tydlig äldre uppdelning av kvarteren i familjegravar och enkelgravar, eller så kallade linjegravar, i kvarterens mitt. Även här är karaktären öppen då det endast finns ett fåtal rygghäckar. Dessa markerar familjegravarna och understryker den nord/sydliga mittaxeln fram till gravkapellet, som är en del av anläggningen. Utvidgningen från 1970-talet utgörs till största delen av öppna gräsytor utan gravvårdar. I den västra delen finns enstaka gravvårdar, minneslund och asklund.

Gamla kyrkogårdens sydöstra del.

Den nya kyrkogården från väster.

Omgärdning

Väster: en ca 0,7-1,0 m hög kallmurad halvmur av ca 0,2-0,8 m stor gråsten med inkilad sten. Bl a sedum på murkrönet och en bit norr om huvudgrinden växer en klippt syrénhäck på muren. Efter sydvästra hörnet "försvinner" muren i naturen.

Västra murens norra del.

Murskarv i norra muren.

Norr: ca 1,2 m hög kallmurad stödmur av ca 0,2-1,0 m stora stenar. En klippt syrénhäck växer på krönet. Muren i norr till 1970-talets utvidgning är en ca 0,9 m hög kallmurad stödmur av ca 0,4-1,5 m stora raka gråstenar och med raka fogar. Spiréahäck på muren.
Öster: en ca 0,9 m hög kallmurad stödmur med raka fogar och av ca 0,4-1,5 m stora raka gråstenar. Östra muren har en kort sträckning. Minneslundens östra del – en ca 0,4 m hög stödmur? Av gråsten i ett skift.

Söder: svårinventerad mursträckning då sly växer i slänten mot kyrkogården och utanför muren. Ca 1,0 m hög kallmur, delvis av stora stenar och delvis rasad, synlig i sydvästra hörnet. Sten har troligen även rasat i slänten mot kyrkogården. Den södra muren till 1970-talets utvidgning utgörs av en ca 0,4 m hög stödmur av ca 0,5-1,0 m stor gråsten i ett skift som avgränsar gången mot naturmarken i söder.

Sydöstra murhörnet.

Södra muren.

Ingångar

Sydväst: pargrind i järnsmide med rakt krön. Spjälorna avslutas upptill med pilspetsar. Kvadratiska grindstolpar av granit med toppigt krön.

Väster: huvudgrinden utgörs av en pargrind i järnsmide med rakt krön. Spjälorna avslutas upptill med pilspetsar. Annan typ av lås i jämförelse med sydvästra grinden. Kvadratiska grindstolpar av kalksten(?) med toppigt krön.

Norr: pargrind med svagt konkavt krön. Spjälorna kröns av spetsbladig treklöver. Kvadratiska grindstolpar av kalksten med profilerat toppigt krön.

Öster: pargrind i järnsmide med rakt krön. Spjälorna avslutas upptill med pilspetsar. Kvadratiska grindstolpar av granit med toppigt krön.

Till gamla kyrkogården (1929) går en öppning i sydöst, där delar av den äldre östra muren syns. En klippt gräsgång övergår i kyrkogårdens gräsyta.

Västra grinden.

Norra grinden.

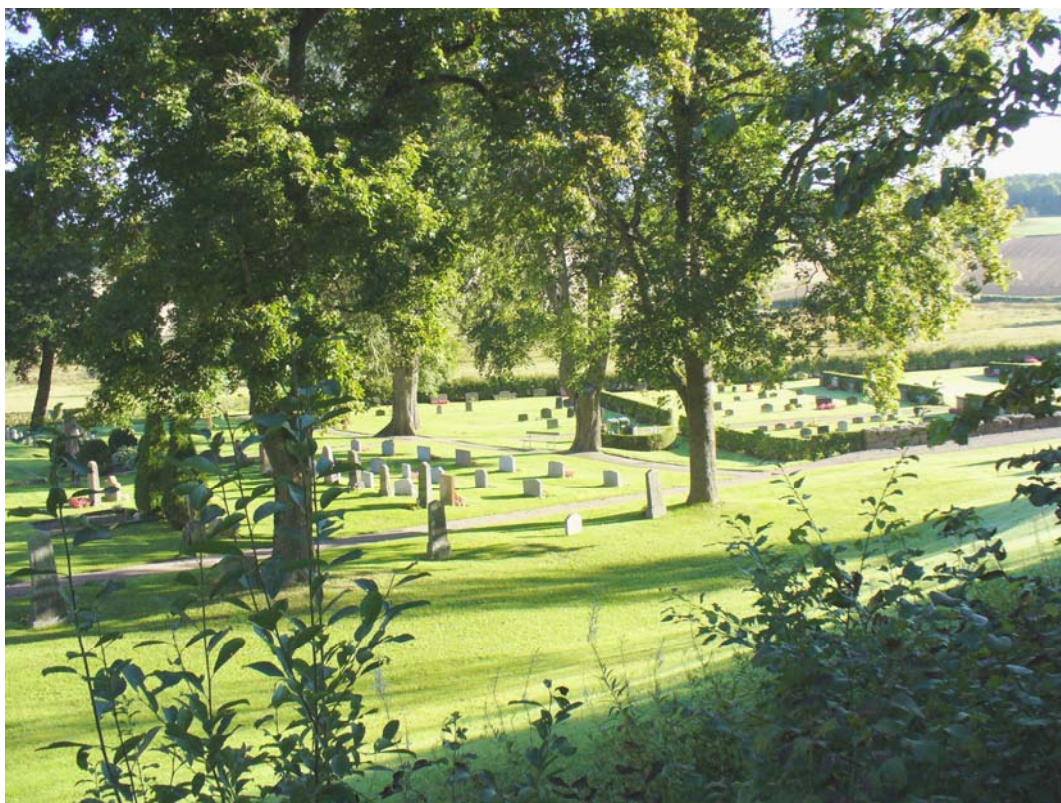
Vegetation

Väster: en stor lönn innanför muren, troligen rest av en trädkrans.

Norr: fem yngre lindar utanför muren. En alm och en lönn innanför norra gången – resten av en trädkrans?

Öster: två almar och två lönnar vid östra grusgången/gamla delen.

Söder: fem lönnar vid södra grusgången som rest av trädkrans. Rygghäckar av oxbär på 1929 och 1972 års kyrkogård.

Trädkrans runt gamla kyrkogårdens sydöstra del. Gräsytan i förgrunden är den parkmark som troligen lades ut i samband med anläggandet av nya kyrkogården på 1920-talet.

Gångsystem

Gångar av natursten och finkornigt krossgrus.

Gravvårdstyper

De äldsta gravvårdarna finns naturligt nog på den gamla kyrkogården. Här finns bl a en enkel gravvård i gjutjärn från 1858, kors i järnsmide, kalkstensvård från 1879 och en stor granitvård med krönkors, uppslagen bok och textplatta av marmor. Tolv gravar har någon typ av omgärdning och de flesta av dem är grustäckta. En av gravarna är omgärdade med ett staket av sten, vilket är en ovanlig omgärdning i länet. De flesta gravomgärdningarna utgörs av stenramar, två omgärdas av buxbomshäckar och en grav av ligusterhäck. Gravvårdarnas textsidor är vända åt olika håll. 1920-talets kyrkogård har en tydlig struktur med familjegravar framför allt utmed muren i norr och i nord/sydliga gravrader i kvarterens utkanter. I kvarterens inre delar samt längst i nordväst finns delar av ett linjegravsystem, den s k allmänna linjen, bevarade med enkla gravvårdar. På förslagsritningen till kyrkogården från 1923 är även de östra delarna av kvarter J och K avsedda för enkelgravar. På den utvidgade delen från 1970-talet är enbart ett litet område i väster ianspråktaget och här finns det sentida låga gravvårdar.

Gravvård över vice pastor Gabriel Atterbom, far till skalden Per Daniel Amadeus Atterbom.

Gjutjärnsvård från 1858, kvarter A.

Linjegravvårdar från 1935, kvarter H..

Minneslund

Minneslundan ligger söder om kvarter N i kvarter V (?). En rund gräsyta är omgärdad av klippta häckar av spirea och bok. "Minnesstenen" kröns av ett kors och omges av blommor. Vid en grusad yta står två bänkar. I minneslundan växer två almar och i häcken tre pelarklippta aspar.

Byggnader

Gravkapellet ligger på 1920-talets kyrkogårdsdel som slutpunkt i en mittaxel i nord/sydlig riktning. Det ritades 1928 av arkitekt Otto Gustafsson. Fasaderna är vita och spritputsade med släta omfattningar och hörn. Sadeltaget är kopparplåtstäck. Ingången är förlagd till ett vindfång på gaveln med en rak dubbeldörr med blå diagonalställd

panel, inramat av pilastrar och ett gavelfält. Taket kröns av ett förgyllt kors. I väster och öster finns ett rundbågigt fönster med träspröjs och innerfönster. Golvet är belagt med kalkstensplattor, väggarna och det välvda taket är vitputsade. Innanför gravkapellet finns ett bisättningsrum.

Ett garage/bod finns söder om minneslundan. Fasader av rödfärgad stående locklistpanel. Sadeltak täckt med svart bandplåt. Garageport och förrådsdörr i väster.

Gravkapellet från nordöst.

Minneslund från öster.

Asklund från väster (kvarter S, T och U?)..

Övrigt

Längst i öster, utanför asklundan (kvarter S?), finns en grusad P-plats och kompostfack. Platsen är delvis murinhägnad. En ca 0,9 m hög kallmurad stödmur med raka fogar och av ca 0,4-1,5 m stora raka gråstenar. Asklunden utgörs av en rund plats, delvis stenlagd

och med perenner. På två stora rektangulära gräsytor står elva lönnar vid södra och norra häcken och vid mittgången i väst/östlig riktning. Ett par små buskar, i övrigt enbart öppen gräsyta. I söder begränsas den ena av en ca 1,0 m klippt oxbärshäck, i öster av mur med spireahäck och i söder en ca 0,4 m hög stödmur i ett skift. Norr om gravkapellet går en terrassmur mot kyrkogården. Framför gravkapellet bildar den en ca 2 m hög balustrad och minskar i höjd utmed uppfarten från öster. Muren är av ca 0,3-1,0 m stor gråsten, kallmurad. Från norr leder en granittrappa.

Enkla lyktstolpar med runda kupor med ”antikglas”.

Nya kyrkogårdens mittparti mot gravkapellet med dess terrassmur.

Kulturhistorisk bedömning

Åsbo kyrka och kyrkogård med dess murar, grindar, trädkrans och gravkapell bildar en sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Kyrkogårdens murar har olika karaktär. Eventuellt lades muren både runt den gamla och nya kyrkogården i samband med att nya kyrkogården anlades på 1920-talet eller också fick den nya mursträckningen ett utseende som påminde om befintlig mur. Muren runt 1970-talets utvidgning har en helt annan sentida karaktär. De olika karaktärerna har ett mycket högt kulturhistoriskt intresse. Detta gäller även grindarna som är något olika men ändå utformade med samma huvuddrag.

Trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på våra kyrkogårdar från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone under andra halvan av 1800-talet. I Åsbo finns en trädkrans enbart kring den gamla kyrkogården. Gravkapellet uppfördes i anslutning till den nya kyrkogården på 1920-talet och ritades av arkitekt Otto Gustafsson, Strålsnäs. Det representerar en typ av byggnad som är mycket vanlig på

länets kyrkogårdar och som ofta uppfördes enligt samtidens arkitekturideal. Gångsystemet på gamla och nya kyrkogården är i stort sett oförändrat sedan planritningarna från 1920-talet, vilket har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Gångarna understryker också kyrkogårdens struktur genom att kvartersindelningen blir tydlig.

På den gamla kyrkogården finns ett antal större gravvårdar, framför allt från andra delen av 1800-talet. Tolv gravar har dessutom någon form av omgärdning, de flesta stenramar, och av dessa är tio täckta med grus och två med gräs/mossa. Grustäckta gravar har tidigare varit mycket vanligt förekommande i länet. Troligen är det ett bruk som växer fram under andra delen av 1800-talet. Till de grusade gravarna hör i allmänhet någon typ av omgärdning; häck, stenram eller järnstaket. Omgärdning med stenram verkar generellt ha varit vanligast från 1920-talet och fram till och med 1960-talet. En av gravarna i Åsbo är omgärdad av ett stenstaket, vilket är en ovanlig typ av omgärdning. Omgärdade grusgravar har till stora delar tagits bort från länets kyrkogårdar och har därför allmänt ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde.

På nya kyrkogården är fortfarande den ursprungliga strukturen tydlig. Invid kyrkogårdsmuren i norr och längs kvarterens långsidor ligger de större familjegravarna. I kvarterens inre finns enkelgravarna, den s k allmänna linjen. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravningarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt ”statusskillnad”, men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så man kan följa ordningen på gravläggningar. Denna placering av familjegravar respektive linjegravar var tidigare mycket vanlig på länets kyrkogårdar och har ett mycket högt bevarandevärde. Av mycket högt kulturhistoriskt värde är även att den centrala axeln från landsvägen fram till gravkapellet betonas enligt den ursprungliga planen. Även rygghäckarna i kvarteren betonar denna riktning. Till anläggningen hör även gravkapellet med dess terrassmur. Vid en jämförelse med planritningen från 1923 visar det sig att nya kyrkogården är mycket välbevarad. Den är dessutom ritad av Harald Wadsjö som var en av sin tids stora auktoriteter på kyrkogårdar.

Enskilda gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a de äldre gravvårdarna från 1800-talet, gravvårdar av järn och graniturnorna. Gravvårdarna kan även ha ett personhistoriskt värde, såsom gravvården över skalden Per Daniel Amadeus Atterboms far. Titlar berättar om en trakts näringsliv och sociala struktur. I Åsbo har många gravvårdar titlar med kyrklig anknytning, t ex comminister och kyrkovärd. I övrigt berättar gravvårdarna om jordbruket, skogsbruket och järnvägen mm.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter A, D och E Gravplats nr A 1-11, D 1-23 och E 1-8

Kvarter A omfattar gravplats nr A 1-11, kvarter D gravplats nr D 1-23 och kvarter E gravplats nr E 1-8. De tre kvarteren utgörs av en rad gravar invid kyrkogårdsmuren; A nordvästra hörnet, D sydvästra hörnet och södra långsidan samt E som ligger längs norra murens östra del.

Allmän karaktär

Kvarteren utgörs av en rad med gravar invid muren. Öppen karaktär framför allt i kvarter D, där den stora öppna gräsytan tar vid i söder. Karaktären är delvis ålderdomlig då det finns en del äldre gravvårdar.

Kvarter A, västra delen från söder.

Kvarter E från sydväst.

Kvarter D, västra delen från norr.

Kvarter D, södra delen från väster.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i väster och norr.

Ingångar

Västra grinden och norra grinden.

Vegetation

En lönn i väster och fem lönnar i söder i trädkransen. En ca 1,0 m hög klippt syrenhäck på muren i väster och norr. Två st ca 0,7 m klippta gravomgärdningar av buxbom och en av liguster i Kvarter A.

Gångsystem

En grusgång avskiljer kvarteren från övriga kvarter.

Gravvårdstyper

En gravvård av gjutjärn från 1858 med samma utformning som en ”stenvård” från samma tid samt två stenramsgravar med grustäckning och tre häckomgärdade grusgravar. I kvarteret finns även en mindre gravkulle. Gravläggningar från 1858 och framåt, mestadels första halvan av 1900-talet. Gravvårdarna är huvudsakligen i grå eller svart granit.

Grusgrav med buxbomshäck.

Gravkulle.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

På flygfotot ovan från 1935 syns de omgärdade grusgravarna i södra delen av kvarter D, utmed en äldre begränsning. Det var tidigare vanligt på länets kyrkogårdar att de mer påkostade gravarna och familjegravar lades i en rad invid kyrkogårdsmuren eller i kvarterens utkanter. På gamla kyrkogården i Åsbo kan man se detta genom de kvarvarande grusgravarna och enskilda större gravvårdar. Grustäckta gravar har tidigare varit mycket vanligt förekommande i länet. Troligen är det ett bruk som växer fram under andra delen av 1800-talet. Till de grusade gravarna hör i allmänhet någon typ av omgärdning; häck, stenram eller järnstaket. Omgärdning med stenram verkar generellt ha varit vanligast från 1920-talet och fram till och med 1960-talet. Omgärdade grusgravar har till stora delar tagits bort från länets kyrkogårdar och har därför allmänt ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. I kvarter A finns en gravkulle, som är en ovanlig gravtyp i Östergötland. Enskilda gravvårdar kan ha ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt intresse genom bl a sin ålder, tidstypiska utformning eller lokala betydelse. Titlar på gravvårdar berättar om en trakts näringsliv och sociala struktur.

Kvarter B, C, F och G Gravplats nr B 1-16, C 1-103, F 1-163 och G 1-69

Kvarteret B omfattar gravplats nr B 1-16, kvarter C omfattar nr C 1-103, kvarter F omfattar nr F 1-163 och kvarter G omfattar nr G 1-69. Kvarteren ligger på gamla kyrkogården och utgör de fyra större kvarteren. Kvarter B ligger nordväst om kyrkan, kvarter C söder om kyrkan, kvarter F nordöst om kyrkan och kvarter G sydöst om kyrkan.

Allmän karaktär

I samtliga kvarter utom kvarter C finns delar av den äldre karaktären bevarad, i kvarter F och G huvudsakligen i den västra delen. I övrigt är dessa båda kvarter omlagda. Samtliga kvarter har en öppen karaktär då rygghäckar saknas. Framför allt i kvarter C och F saknar delar av kvarteret gravvårdar.

Kvarter B från nordöst.

Kvarter C från sydöst.

Kvarter F från sydöst.

Kvarter G från sydöst.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Kvarter B: stubbe efter ett stort träd i nordöst. Två klippta tujor vid en grav.

Kvarter C: en pyramidklippt tuja vid en grav.

Kvarter F: en stor alm i nordväst och en lönn i norr, som delar av trädkransen.

Kvarter G: en stenramsgrav med fyra klippta idegransbuskar i hörnen och en grav med två klippta tujor.

Gångsystem

Grusgångar går runt samtliga fyra kvarter på alla sidor.

Gravvårdstyper

Kvarter B: den västra radens vårdar har text mot väster, i övrigt öster. Två gravar med stenram, en med grus och en med gräs. En grusgrav omgärdas av stenstaket. Gravläggningar från 1892 och framåt.

Kvarter C: en gravvård från 1807 över komminister Atterbom samt två övriga gravvårdar över präster från 1900-talet och ett enkelt järnkors från 1866. I övrigt sentida vårdar från åren runt 2000. Textsidan är vänd mot öster.

Kvarter F: två rader gravvårdar med textsidan åt väster, i övrigt mot öster. En gravvård från 1859 har krönikors, uppslagen bok och textplatta av marmor. I övrigt finns i kvarteret fyra vårdar från tidigt 1900-tal, ett kors i järnsmide och ett sentida järnkors, i övrigt vårdar från sent 1900-tal till 2000-tal.

Kvarter G: textsidans orientering varierar. I öster finns sentida vårdar. Fyra stenramsgravar, varav två med grus och två med gräs. Gravläggningar från 1875 och framåt. En kalkstensvård är från 1879. En korsvård med öppen bok, som inte går att tyda, en del höga gravvårdar och sentida låga. Gravvårdarna är huvudsakligen i svart, grå eller röd granit.

Grusgrav omgärdad av stenstaket.

Enkan Anna Andersson, 1828-1915.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

I kvarter B och G finns några gravar med omgärdning. De flesta av dessa är grusträckta. Grusträckta gravar har tidigare varit mycket vanligt förekommande i länet. Troligen är det ett bruk som växer fram under andra delen av 1800-talet. Till de grusade gravarna hör i allmänhet någon typ av omgärdning; häck, stenram eller järnstaket. Omgärdning med stenram verkar generellt ha varit vanligast från 1920-talet och fram till och med

1960-talet. Omgärdade grusgravar har till stora delar tagits bort från länets kyrkogårdar och har därför allmänt ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. En av gravarna i kvarter B är omgärdad av ett staket av sten, vilket är en ovanlig typ av omgärdning. Enskilda gravvårdar kan ha ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt intresse genom bl a sin ålder, tidstypiska utformning eller lokala betydelse. I kvarter F finns t ex en stor granitvård med krönkors, uppslagen bok och textplatta av marmor samt ett kors i järnsmide från 1915. I kvarter C finns ett enkelt järnkors från 1866 samt en gravvård över komministern och vice pastorn Gabriel Atterbom, far till skalden Per Daniel Amadeus Atterbom. Titlar på gravvårdar berättar om en trakts näringsliv och sociala struktur.

Kvarter H Gravplats nr H 1-204

Kvarter H omfattar gravplats nr H 1-204 och ligger på nya kyrkogårdens (1929) nordvästra del. I väster finns kvarter F, utanför kyrkogården går landsvägen i norr, i öster är kvarter J och i söder kvarter I.

Allmän karaktär

Kvarteret har en relativt öppen karaktär med enbart två rygghäckar. Familjegravar finns huvudsakligen utmed muren i norr samt invid kyrkogårdens nord/sydliga mittgång och i ytterligare en rad. Förutom invid muren går dessa gravrader i nord/sydlig riktning. Övriga gravrader, där det bl a finns rester av linjegravar, går i väst/östlig riktning och saknar rygghäckar.

Kvarter H, västra delen från sydöst.

Kvarter H, östra delen från sydöst.

Omgärdning

Muren med häck i norr.

Ingångar

Gång från äldre kyrkogården i väster.

Vegetation

Ca 1,5 m hög klippt spireahäck på muren i norr. Två rygghäckar av oxbär i nord/sydlig riktning, klippta ca 1,0 m höga.

Gångsystem

Väst/östlig mittgång i söder. Den nord/sydliga mittgången är grästäckt här.

Gravvårdstyper

Linjegravvårdar i västra delen liksom i östra delens mittparti. Gravläggningar från 1929 i nordvästra hörnet och 1943 i sydöstra delen. Familjegravar utmed norra muren liksom utmed de båda rygghäckarna. Det ser ut som om linjebegravningarna först gått från norr-söder i västra delen och så från norr-söder i östra delen. Låga, breda vårdar till köpegravar från 1930-talet och framåt. Mindre linjegravvårdar. Texten står på olika sidor. Gravvårdarna är av svart, röd eller grå granit.

Gravvård från 1930-talet.

Enstaka linjegravvårdar.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

I kvarter H är fortfarande den ursprungliga strukturen tydlig. Invid kyrkogårdsmuren i norr och längs kvarterets långsidor ligger de större familjegravarna. I kvarterets inre och i den nordvästra delen finns en del enkelgravar, den s k allmänna linjen. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt ”statuskillnad”, men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så man kan följa ordningen på gravläggningar. Denna placering av familjegravar respektive linjegravar var tidigare mycket vanlig på länets kyrkogårdar och har ett mycket högt bevarandevärde. Enskilda gravvårdar kan ha ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde och titlar på gravvårdar berättar om en trakts näringsliv och sociala struktur.

Kvarter I Gravplats nr 1-89

Kvarter C omfattar gravplats nr I 1-89 och ligger på nya kyrkogårdens (1929) sydvästra del. I väster ligger kvarter G, i norr kvarter H, i öster kvarter K och i söder gravkapellet och gräsytor.

Allmän karaktär

I kvarterets västra del, som ansluter till den gamla kyrkogården, finns enbart en gravplats. I övrigt finns här vattenbrunn. Kvarterets övriga del har samma karaktär som kvarter H, med enbart två rygghäckar, i allmänhet större gravplatser utmed dessa och delar av linjegravskaraktären kvar i kvarterets mittparti. En rad gravar finns invid muren nedanför gravkapellet.

Kvarter I, västra delen från sydöst.

Kvarter I, östra delen från sydöst.

Omgärdning

Muren till gravkapellet i söder.

Ingångar

Grusgång i väster från äldre delen.

Vegetation

Två klippta, ca 1,0 m höga, rygghäckar av oxbär i nord/sydlig riktning. Två rabatter med tagetes i öster.

Gångsystem

I öster går den nord/sydliga mittgången och norr om kvarteret den väst/östliga mittgången.

Gravvårdstyper

Längst i sydväst finns enbart en gravvård och det är en kalkstensvård krönt av kors. I övrigt finns bl a två urnor av granit. Det är mer påkostade gravvårdar vid den nord/sydliga mittgången och även i väster. Den äldsta troliga linjegravvården från 1939 står vid häcken i öster. Annars börjar de 1945 vid södra muren och går mot norr till 1950-60-tal. Familjegravarna är från tidigt 1930-tal och framåt. Många gravvårdar är av grå granit.

Byggnader

–

Övrigt

Runt kopparkärl som vattentunna. Vaser och soptunnor. Platsen omgärdas av en ca 1,0 m hög klippt tujahäck.

Skadad kalkstensvård.

Urna av granit, 1930-tal.

Kulturhistorisk bedömning

I kvarter I är fortfarande den ursprungliga strukturen tydlig. Längs kvarterets långsidor ligger de större familjegravarna. I kvarterets inre finns en del enkelgravar, den s k allmänna linjen. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebär att begravningarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebär systemet troligen inte någon direkt ”statusskillnad”, men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så man kan följa ordningen på gravläggningar. Denna placering av familjegravar respektive linjegravar var tidigare mycket vanlig på länets kyrkogårdar och har ett mycket högt bevarandevärde. En vattenbrunn var redan från början inplacerad i den nya kyrkogårdens sydvästra hörn, då det fanns en kalkälla där och inga gravplatser är inritade på planritningen från 1923.

Enskilda gravvårdar kan ha ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde och titlar på gravvårdar berättar om en trakts näringsliv och sociala struktur.

Kvarter J Gravplats nr J 1-176

Kvarter J omfattar gravplats nr J 1-176 och ligger på nya kyrkogårdens (1929) nordöstra del. I väster finns kvarter H, utanför kyrkogården i norr ligger landsvägen, i öster kvarter L och i söder kvarter K.

Allmän karaktär

Kvarteret har en strikt karaktär med relativt enhetliga gravvårdar. Liksom i kvarter H och I finns här enbart två rygghäckar och dessa går i nord/sydlig riktning. Till skillnad från i de båda andra kvarteren är kvarterets väst/östliga rader mer enhetliga och det är inte så tydliga spår av ett eventuellt tidigare linjegravsystem.

Omgårdning

Mur med spireahäck i norr.

Ingångar

–

Kvarter J från sydöst.

Vegetation

En klippt ca 1,5 m hög spireahäck på muren i norr och två ca 1,0 m höga klippta oxbärshäckar i nord/sydlig riktning som rygghäckar.

Gångsystem

Den väst/östliga mittgången i söder och en grusgång utmed den äldre begränsningen i öster.

Gravvårdstyper

Gravläggningar från 1944. Sentida låga och breda vårdar i grå, röd eller svart granit.

Byggnader

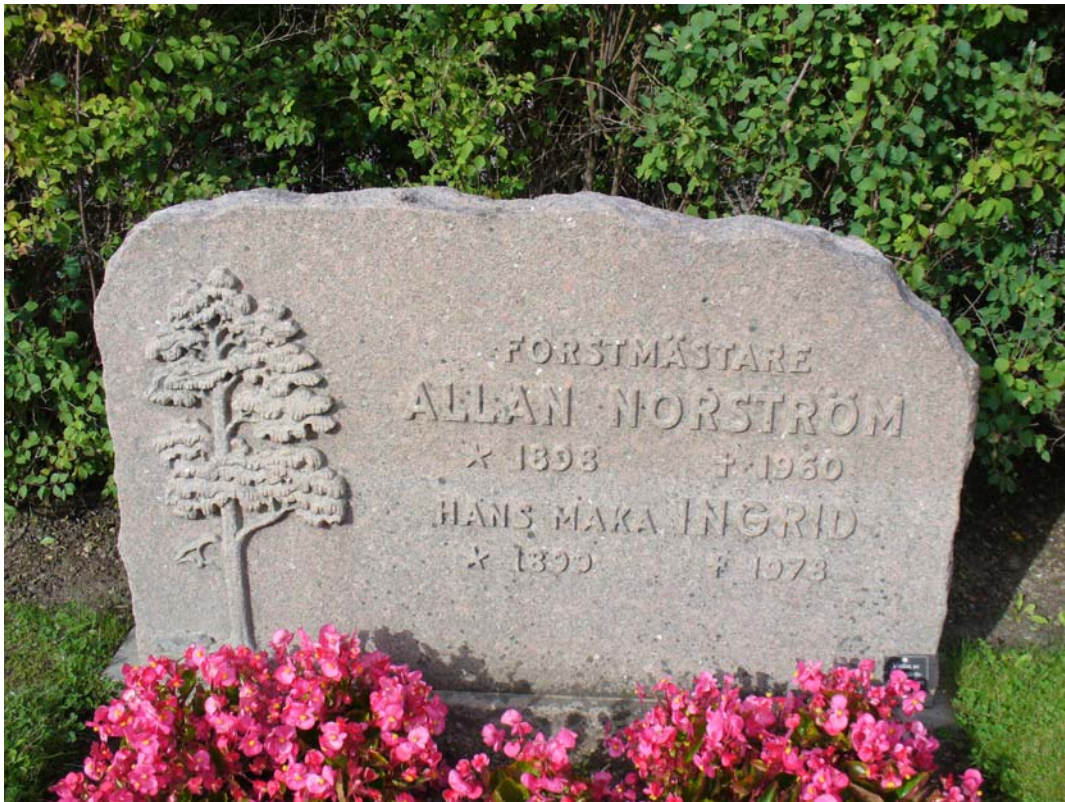
–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets uppbyggnad med gravrader dels i nord/sydlig och dels i väst/östlig riktning har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Rygghäckarna betonar detta. Enskilda gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Titlar berättar och en trakts näringsliv och sociala struktur. T ex titeln ”forstmästare” har anknytning till bolagsskogsbruket och var en utbildning som lades ner på 1930-talet.

Mellan åren 1894 och 1938, då utbildningen lades ned, utbildades ca 440 forstmästare vid Skogsinstitutet och Skogshögskolan.

Kvarter K Gravplats nr K 1-96

Kvarteret omfattar gravplats nr K 1-96 och ligger på nya kyrkogårdens (1929) sydöstra del. I väster ligger kvarter I, i norr kvarter J, i öster kvarter M och i söder gravkapellet och gräsytor.

Allmän karaktär

Strikt karaktär med relativt enhetliga gravvårdar. Två rygghäckar, där vårdarna står rygg mot rygg i de nord/sydliga raderna. Enklare, troligen linjegravar, i sydöstra hörnet.

Omgärdning

Mur till gravkapellet i söder.

Ingångar

–

Vegetation

Två ca 1,0 m höga klippta oxbärshäckar som rygghäckar i nord/sydlig riktning. Två rabatter med tagetes i väster.

Kvarter K från sydväst.

Gångsystem

Den nord/sydliga mittgången i väster, väst/östliga mittgången går norr om kvarteret och i öster finns en grusyta.

Gravårdstyper

Gravläggningar från 1941. Något mer påkostade gravvårdar utmed nord/sydliga mittgången. Enligt gravkartan har några varit omgärdade. Troligen enstaka linjegravvårdar från 1951-1964.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

I kvarter K är fortfarande den ursprungliga strukturen tydlig. Längs kvarterets långsidor ligger de större familjegravarna. I kvarterets inre finns en del enkelgravar, den s k allmänna linjen. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravningarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt "statuskillnad", men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så man kan följa ordningen på gravläggningar. I kvarter K är det relativt sena linjegravar, 1951-1964. Vid mitten av 1960-talet upphör

linjegravsystemet. Denna placering av familjegravar respektive linjegravar var tidigare mycket vanlig på länets kyrkogårdar och har ett mycket högt bevarandevärde. Enskilda gravvårdar kan ha ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde och titlar på gravvårdar berättar om en trakts näringsliv och sociala struktur.

Område med linjegravvårdar.

Kvarter L och N Gravplats nr L 1-14 och N 1-78

Kvarter L omfattar gravplats nr L 1-14 och kvarter N omfattar gravplats nr N 1-78. Kvarteren utgör den del av 1970 års utvidgning som har tagits i bruk i någon större utsträckning. I väster finns kvarter J, i norr utanför kyrkogården går landsvägen, i öster ligger kvarter P och i söder kvarter M och minneslunden.

Allmän karaktär

Sentida strikt karaktär, som understryks av häckarna. Gravraden i kvarter L ser ut att hör till kvarter J.

Omgårdning

Mur med spireahäck i norr och oxbärshäck i öster och söder.

Ingångar

Två stycken öppningar i södra häcken.

Kvarter L och N från sydväst.

Vegetation

Ca 1,0 m höga klippta oxbärshäckar som rygghäckar och omgärdningshäckar och en ca 1,5 m hög spireahäck på norra muren.

Gångsystem

Två grusgångar går från öppningarna i södra häcken mot norr.

Gravvårdstyper

Mestadels låga och breda vårdar i grå, svart eller röd granit. Gravläggningar från 1974 och framåt.

Byggnader

–

Övrigt

Kyrkogårdsmuren gick tidigare i kvarter L. I sydvästra hörnet av kvarter N finns en grusad yta, med vattenpost, vaser och soptunnor som omges av oxbärshäckar.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets kulturhistoriska värde ligger framför allt i enskilda gravvårdar.

Kvarter M och O-V

Vid inventeringstillfället saknades gravkarta för dessa kvarter. Kvarteren är till största delen inte tagna i anspråk. För beskrivning se bl a "Minneslund" och "Övrigt" under den allmänna beskrivningen.

Grind i sydöst. Grinden leder till kyrkogårdsdelen från 1970-talet med kvarter L-V.

Kulturhistorisk bedömning

—

Källor:

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.

Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.

Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-

Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.

Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering.

Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.

Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.

Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.

Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter – Lars-Olov Richardsson.

www.lantmateriet.se Häradskarta från 1868-77.

www.ostergotlandskansmuseum.se

www.naturvetareforbundet.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

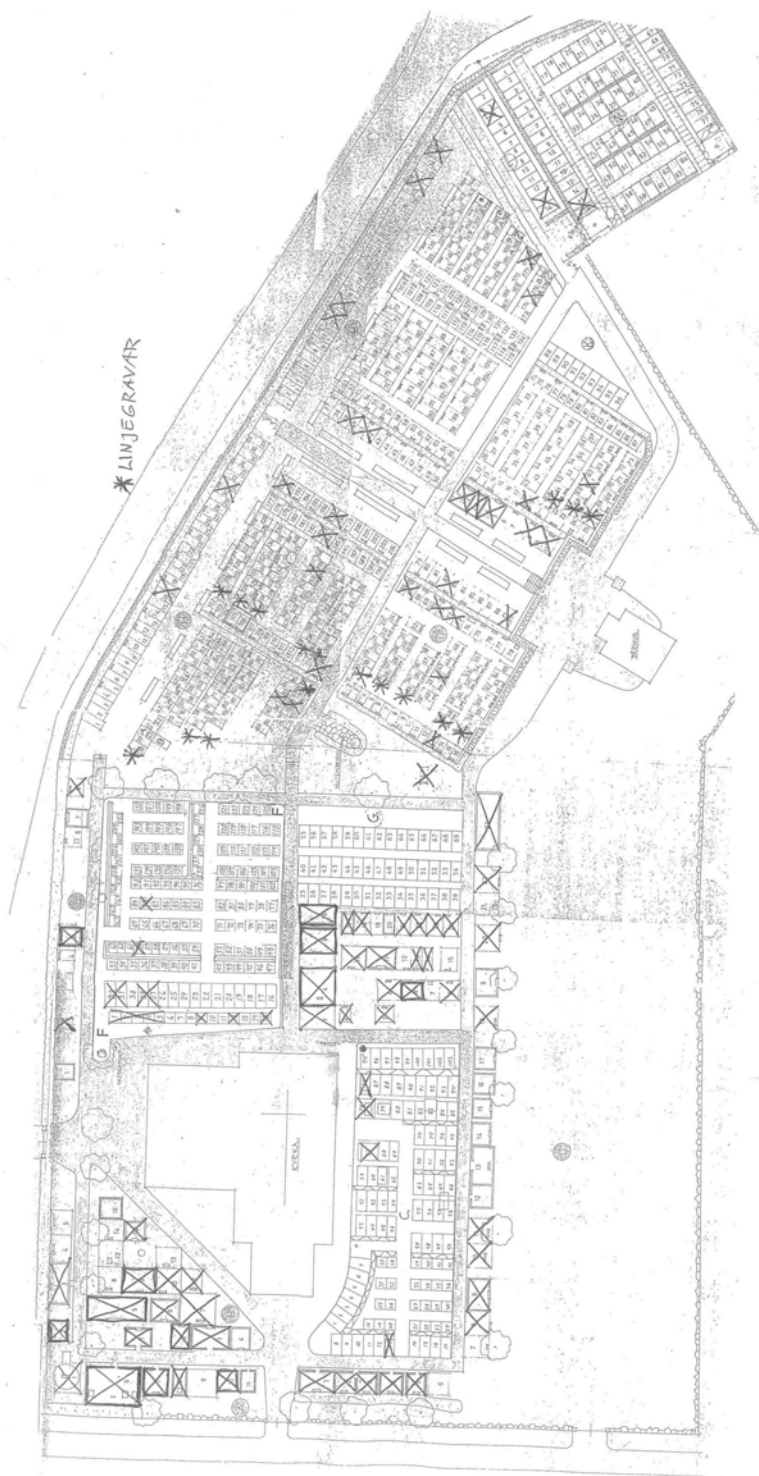
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Åsbo kyrkogård. Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse X
 Gravar med omgärdning är markerade med en fyrkant och rader med linjegravvårdar
 är markerade med en stjärna.

Norr är till vänster på bilden, gravkapellet ligger i söder.